

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาตามแนวปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในศตวรรษที่ 21

¹พิพิธณวดี สมคะณย์ และ ²ประยูร แสงใส

¹Pipiddhanawadee Somkhane and ²Prayoon Saengsai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹somkhane25@gmail.com

Received December 25, 2021; Revised February 12, 2022; Accepted March 20, 2022

บทคัดย่อ

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ครูผู้สอนในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการ เรียนรู้ให้ทันยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งสามารถกำหนดเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1.ขั้นการเสนอข้อมูลความรู้ 2. ขั้นการคิดวิเคราะห์ 3. ขั้นการตรวจสอบ และ 4. การวัดและการประเมินผล ดังนั้นการกำหนดคุณลักษณะของบุคคลในศตวรรษที่ 21 และแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาของครูและนักเรียนที่จะ สามารถส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยที่ได้รื้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาปรับใช้ในการพัฒนาให้สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับ ต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยีอย่างมั่นคงและยั่งยืน ต่อไป

Abstract

Progress As technology becomes a part of daily life, teachers in the 21st century must adapt to the Learn to keep up with the ever-changing era. which can be defined as learning management steps, 1. Knowledge presentation stage, 2. Analytical thinking stage, 3. Audit stage, and 4. Measurement and evaluation.

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Therefore, the characterization of 21st century personalities and guidelines for the development of teachers and learners to can promote learning skills in accordance with the context of Thai society that has adopted the concept of economic philosophy The sufficiency of His Majesty King Bhumibol Adulyadej has been adapted for balanced and sustainable development. Ready to accept changes in all aspects in terms of economy, society, environment, knowledge and technology in a stable and sustainable way.

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนสังคมและประเทศชาติเพื่อสนองความต้องการและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว และเป็นบ่อเกิดของปัญหาทางด้านจริยธรรมและศีลธรรมที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น รวมถึง ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย ส่งผลให้ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤติ ความอ่อนแอของสังคมทุกภาคส่วน ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มี ความรู้คู่คุณธรรม เพราะกระบวนการเรียนรู้และการอบรมกล่อมเกลாதองสังคมอย่างต่อเนื่อง จะช่วยปลูกฝังให้ เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเข้าถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะช่วย ให้เกิดความยั่งยืน มั่นคง และสมดุลในระยะยาว

รายวิชาสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

จากคุณลักษณะและทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 ในการประชุมนานาชาติจากทุกหน่วยงานและ องค์กรต่างๆ อาทิ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (Unesco) ได้สรุปแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในรายงานว่า “Learning : The Treasure Within” หรือ “การเรียนรู้ : ขุมทรัพย์ในตน” วิสัยวงศ์ใหญ่ (2557: 1-2) ซึ่งเป็นหลักในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ 4 แบบ (สี่เสาหลักทางการศึกษา) ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ (Learning to Do) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) และการ เรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) (คณะกรรมการการศึกษานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21, 2550)

การเรียนรู้ 4 แบบ สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามความต้องการของสังคม ในลักษณะคือ การเรียนรู้เพื่อรู้เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาสติปัญญา การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้เป็นการเรียนรู้ที่ เน้นการพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นการเรียนรู้ที่เน้นมนุษยสัมพันธ์ ส่วนการเรียนรู้เพื่อชีวิตเป็น การเรียนรู้ที่เป็นพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากการศึกษาภาคีเครือข่ายเพื่อทักษะศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills, 2011) หรือ P21 เป็นองค์กรในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกิดจากการรวมตัวกันในการแลกเปลี่ยนความคิดของนัก คิด นักการศึกษา เอกชน และหน่วยงานของรัฐในการพัฒนาระบบการศึกษา เพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ ในศตวรรษที่ 21 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาในรายวิชาสังคมศึกษาได้ครบทั้ง 5 กลุ่มสาระ การเรียนรู้ ในการส่งเสริมคุณลักษณะและทักษะของผู้เรียนและคนไทยในศตวรรษที่ 21 ในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ได้แก่ ทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว และทักษะริเริ่มและชี้นำตนเอง สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ได้แก่ ทักษะการสื่อสารและความรวมกลุ่ม และทักษะภาวะผู้นำและ ความรับผิดชอบ สาระเศรษฐศาสตร์ได้แก่ ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะความร่วมมือ และทักษะความสามารถในการผลิตและพันธะ รับผิดชอบ ประวัติศาสตร์ได้แก่ ทักษะความคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา และทักษะทาง สังคมและข้ามวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ได้แก่ ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม และทักษะ สารสนเทศ สื่อ และ เทคโนโลยีซึ่งทั้ง 5 สาระในรายวิชาสังคมศึกษาเน้นองค์ประกอบที่สำคัญคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานทั้ง ความรู้ (Knowledge) ทักษะกระบวนการ (Process) และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute) คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ในการเรียนรู้ร่วมมือกัน ตลอดจนมีคุณธรรมที่พึงามในการพัฒนาดตนเอง สังคม ประเทศชาติต่อไปในอนาคต

การจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้ สอดคล้องกับ เนื้อหาในรายวิชาสังคมศึกษาในชีวิตประจำวันได้โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนสามารถ ปรับตนเองกับบริบท สภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมได้ ซึ่งสามารถ สรุปลได้จากสาระที่กระบวนการจัดการ เรียนรู้ จากหน่วยงาน นักวิชาการ และนักการศึกษา ซึ่งสามารถ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้ว่า ความพอประมาณกับภูมิสังคม สอดคล้องกับ ความ ต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษาและคนในชุมชน เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม ความคิดความเชื่อและวิถีชีวิต ในมิติทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว

(Flexibility and Adaptability) ทักษะทาง สังคมและข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skill) ให้เข้ากับบริบทที่ผู้เรียนอยู่ โดยประกอบด้วย 3 R ได้แก่ Reading (การอ่าน), การเขียน (Writing) และ คณิตศาสตร์ (Arithmetic) เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันในสังคม

ความสมเหตุสมผล คือมีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดของการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับชุมชน แสดงถึงความรอบคอบในการวางแผนการจัดกิจกรรม ในมิติ ทักษะการสื่อสารและความรวมกลุ่ม (Communication and Collection) ทักษะภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) ทักษะความร่วมมือ (Collaboration) ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยประกอบด้วย 4 C (Critical Thinking - การคิดวิเคราะห์, Communication- การสื่อสาร Collaborationความร่วมมือ และ Creativity-ความคิดสร้างสรรค์

ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการวางแผนกิจกรรมที่ได้คำนึงถึงความเสี่ยง ในการดำเนินกิจกรรมหรือ โครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในมิติ ทักษะริเริ่มและชี้นำตนเอง (Initiative and Self-Direction) ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and innovation) ทักษะ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ความคิดเชิงวิพากษ์และ การแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) โดยประกอบด้วย 2Ls คือ 1) Learning Skill (ทักษะการเรียนรู้) และ 2) Leadership (ภาวะผู้นำ) ในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในอนาคตของตัวผู้เรียนเอง

ความรู้และคุณธรรมของผู้เรียน โดยต้องส่งเสริมความรอบรู้จากการเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาทักษะ ด้านต่าง ๆ ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ระเบียบวินัย สัมมาคารวะ ซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูกตเวที ขยันหมั่นเพียร อดทน สนใจใฝ่รู้ และจิตสำนึกในการทำคุณประโยชน์เพื่อส่วนรวม ในมิติทักษะความสามารถในการผลิตและพันธะ รับผิดชอบ (Productivity and Accountability) ในสังคมร่วมกันเพื่อความผาสุก

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ยังได้กล่าวถึง แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้และปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ขั้นที่ 1 ร่วมกันเรียนรู้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนตั้งแต่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรได้ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ สร้าง ความเข้าใจในสาระสำคัญ ความหมาย คุณค่าประโยชน์ของ คุณธรรมนำความรู้และค่านิยม เศรษฐกิจพอเพียง จนเกิดตระหนักสำนึกในความสำคัญว่าเป็นทางรอดทางเดียวของสังคมไทย รวมทั้งเป็นวิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมที่ถูกกลืนเลือนไป จำเป็นต้องร่วมมือ ร่วมใจฟื้นฟู ขึ้นมาใหม่

ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายการพัฒนา ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในเสริมสร้างพัฒนา คุณธรรม และค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับสภาพปัญหา บริบท ความสามารถ ความ พร้อม วัฒนธรรมองค์กร ฯลฯ เช่น พึ่งตนเอง เรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่อง รับผิดชอบ วินัย ใช้ เหตุผล ประมาณตน ทุกคนมีส่วนร่วม คำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม ฯลฯ

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์สภาพปัญหาผู้เรียน ร่วมกันสังเกตจำแนก พฤติกรรม คุณลักษณะ และทักษะของผู้เรียน ทั้งส่วนที่ใช่และไม่ใช่ สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดวิเคราะห์ ทั้งลักษณะของปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา ปัจจัยหลัก ปัจจัยเอื้อ ผลและผลกระทบที่มี ต่อผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องและสังคม เพื่อให้เกิดความตระหนักและกระจ่างใน ปัญหา เกิดฉันทะหรือ แรงบันดาลใจที่จะร่วมกันแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ ประเมิน จำแนก ปัจจัย กระบวนการของโรงเรียน ร่วมกันเปิดใจ วิเคราะห์ ประเมินปัจจัย กระบวนการ ทั้งสิ้นทั้งมวลของโรงเรียน จำแนกให้ได้ว่าสิ่งใดเอื้อ หรือไม่เอื้อต่อการพัฒนา สิ่งใดต้องเลิกรา เปลี่ยนแปลง คิดใหม่ ทำใหม่ การวิเคราะห์ควร จะครอบคลุมทุกองค์ประกอบย่อยในทุกระบบ ของโรงเรียน เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน การ จัดการเรียนรู่ การจัดสภาพบรรยากาศ การลงโทษ ให้รางวัล การจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน การ จัดประสบการณ์เสริมการเรียนรู่

ขั้นที่ 5 ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัด กำหนดตัวชี้วัด แสดงความสำเร็จของการพัฒนา ตามลำดับขั้น ทั้งด้านคุณภาพผู้เรียน ปัจจัย กระบวนการ เพื่อช่วยให้ทุกคนมองเห็นภาพงาน ตลอดแนว โดยระบุระยะเวลาการพัฒนา หรือวันเดือนปี ที่ผลสำเร็จจะปรากฏชัดเจน

ขั้นที่6 พัฒนาระบบทุกระบบทั้งระบบหลักและระบบสนับสนุนของโรงเรียน ที่เชื่อว่า มี ส่วนในการเสริมสร้างคุณภาพผู้เรียน ระบุชื่อระบบ กระบวนการสำคัญ วิธีการมาตรฐาน ตัวชี้วัด เกณฑ์ ชื่อแบบบันทึกมาตรฐาน ความสอดคล้องขององค์ประกอบ ข้อกำหนด

ขั้นที่ 7 นำระบบสู่การปฏิบัติ กำหนดแนวทางนำระบบสู่การปฏิบัติ จัดทำระเบียบ ความมุ่งหมายของระบบ ขอบข่าย คำจำกัดความ ความรับผิดชอบ รายละเอียดของการ ปฏิบัติ บันทึกมาตรฐาน เขียนคู่มือระบบ เพื่อทำแนวปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ให้ทุกฝ่ายรับรู้ และเข้าใจ ตรงกัน

ขั้นที่ 8 ปฏิบัติจริง เรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ อย่างต่อเนื่อง เข้มแข็ง จริงจัง จริงใจ ประเมินปรับปรุง เรียนรู้ และ พัฒนาด้วยกัน ขึ้นชมความสำเร็จและภาคภูมิใจร่วมกัน ถ้าบุคลากรทุกฝ่าย ของ โรงเรียนเป็น แบบอย่างที่ดี มีรูปแบบการดำเนินชีวิต และแสดงออกถึงความสัมพันธ์ต่อคนต่อ สรรพสิ่ง โดยยึด หลักคุณธรรม หลักความพอเพียง ในทุกเรื่อง ทุกอย่าง โรงเรียนมีระบบการ บริหาร การจัดการ เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้อง เกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม และค่านิยมเศรษฐกิจ พอเพียง มีบรรยากาศที่เอื้อให้นักเรียนเรียนรู่ และฝึกฝนพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง จริงจังตาม สภาวะปกติ ด้วยการใช้สติปัญญาคิดพิจารณาเหตุผล ความถูกต้อง

เหมาะสมด้วยตนเอง ปฏิบัติ ด้วยความจริงใจ เต็มใจ อิ่มเอมใจ ไม่ใช่เพื่อคะแนน ด้วยข้อบังคับ กฎระเบียบ แต่ทำเพราะมี ฉันทะที่จะทำดีเชื่อมั่นศรัทธาในคุณค่าของความดี มุ่งมั่นที่จะมีชีวิตที่ดีงาม และสามารถเข้าถึง ความดีงามที่สูงยิ่งขึ้นไป ความหวังที่จะให้นักเรียนมีคุณธรรมนำความรู้ มีค่านิยมเศรษฐกิจ พอเพียง คงไม่ใช่เรื่องไกลเกินฝันอย่างแน่นอน

การจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมนั้น เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ มุ่งเสริมสร้างผู้เรียนให้มี คุณธรรม นำความรู้ และมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการ พัฒนาคน ให้เกิดผลที่ดีต่อสังคม ประเทศชาติสืบต่อไป

มาเรียม นิลพันธุ์ และคณะ (2554: 59) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวศรุกรณศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มีชื่อว่า MAREAM Model ประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้ แนวคิดหลักการ วัตถุประสงค์ และการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมี 6 ขั้นตอน คือ

1. Motivation: M ขั้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ เป็นการจัดบรรยาภาศในการจัดการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

2. Awareness: A ขั้นการสร้างตระหนักในการดำเนินการทำกิจกรรม เป็นการกระตุ้น ความรู้ความสนใจของผู้เรียนต่อการเรียนรู้

3. Research: R ขั้นการจัดการเรียนรู้โดยการศึกษาค้นคว้านำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการในเนื้อหาวิชาและการจัดการเรียนรู้

4. Enhancement and Integration: E ขั้นการส่งเสริมให้นักศึกษานำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงบูรณาการในหน่วยการเรียนรู้ และแผนจัดการเรียนรู้

5. Assessment: A ขั้นการประเมินผลสิ่งที่ได้เรียนรู้

6. Modification and Transmission: M ขั้นการปรับขยายผลและประยุกต์ใช้

ศิริวรรณ ศรีพหล (2556: 5) ได้ศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นสร้างความเข้าใจ understanding โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ขั้นเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่น native learning โดยการจัดกิจกรรมโดยเน้นการเรียนรู้จาก เรื่องราวในท้องถิ่น การเล่าเรื่อง หรือยกตัวอย่างควรเป็นเรื่องใกล้ตัวที่อยู่ในท้องถิ่น

3. ขั้นจัดกิจกรรมกลุ่ม your group activities โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรม เช่น การเรียนรู้แบบร่วมมือการทำโครงการ การใช้สถานการณ์จำลอง การอภิปรายกลุ่ม การสร้างค่านิยม

4. ขั้นประยุกต์ใช้ application โดยการประเมินผลโดยมีความรู้ตามตัวชี้วัดการนำหลักไปใน ชีวิตประจำวัน

จากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ข้างต้น สามารถ สรุปคุณค่าและคุณประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในรายวิชาสังคมศึกษาได้ว่า การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นการลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะ การบวนการคิดทั้งแบบคิดวิเคราะห์ คิดเชิงโครงสร้าง คิดรวบยอด และคิดเพื่อสังคม สามารถ ร่วมกันทำงานเป็นทีม ในเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียนตามวิถีของความพอเพียง สอดคล้องกับ บริบทดั้งเดิมของสังคมไทยโดยยึดหลักของเหตุผลและคุณธรรมในการดำเนินการเป็นฐานใน การ เรียนรู้ซึ่งแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อการจัดการตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ควรมีการ เรียนรู้ตลอดชีวิต คือ ใฝ่หาความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ก้าวทันปัจจุบัน และสามารถคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุ และผล บนความรู้ควบคู่กับคุณธรรมที่ดีงาม ฉะนั้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้จึงควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางฝึกฝนกระบวนการคิด การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งฝึกฝนคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่ง ผู้เขียนสามารถ นำมากำหนดเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชา สังคม ศึกษาได้ดังนี้

1. ขั้นการเสนอข้อมูลความรู้ (Present knowledge) โดยผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ที่เป็นข่าว รูปภาพ วิดีทัศน์ สถานการณ์จริง ข่าว กรณีตัวอย่าง สไลด์ การอภิปราย การซักถาม การพาไปดูสถานการณ์ที่เป็นจริง ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในชีวิตประจำวันมาสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนตอบ คำถามที่ครูกำหนดให้

2. ขั้นการคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) โดยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการคิด แยกแยะ คิด ไตร่ตรองอย่างเป็นระบบอย่างรอบคอบในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ กำหนดให้ โดยการแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่ม หรือ รายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนเห็นสาเหตุของปัญหานั้นๆ

3. ขั้นการตรวจสอบ (Examination) โดยให้ผู้เรียนฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูล การ สังเกต การสำรวจ การสัมภาษณ์จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยจัด กิจกรรมศึกษาพื้นที่ชุมชน หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือชุมชนของผู้เรียนที่อาศัยอยู่ ใน ประเด็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ในการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่น

4. การวัดและการประเมินผล (Measurement and Evaluation) โดยผู้สอนสังเกต จาก ปฏิบัติงานครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย ตลอดจนผู้เรียนสามารถ นำความรู้ที่ได้ไป ประยุกต์ใช้และต่อยอดผลงาน/ชิ้นงานในชีวิตประจำวันตามแนวปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงได้

จากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชา สังคมศึกษา สามารถ นำมาจัดได้กับทุกระดับชั้นการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการฝึกให้ผู้เรียน

สามารถปฏิบัติตนในการเผชิญสถานการณ์ และแก้ปัญหาชีวิตจริง ซึ่งจะต้องใช้วิธีการปฏิบัติ โดยอาศัยหลักธรรมของศาสนาเป็นแนวทาง เพื่อให้การ ปฏิบัติตนบรรลุผลโดยมีการฝึกฝน ตนเองให้มีสติสัมปชัญญะ รู้เท่าทันปัญหาและสถานการณ์ที่กำลังเผชิญเพื่อจะ ได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง การเผชิญสถานการณ์มีหลายระดับ ทั้งในบุคคล ครอบครัว ชุมชน และ ประเทศชาติ ตลอดจนระดับโลก ซึ่งทุกระดับจะมีการแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะการคิดอย่าง อย่างระบบเพื่อนำมาสู่การเลือกและ ตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำมากำหนด เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็น แนวทางในระดับต่างๆ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2550: 4-5)

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ เน้นการปลูกฝังให้ ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเรื่อง จำเป็นและใกล้ตัวต่อการดำเนินชีวิต โดยตรงของผู้เรียน อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอน ต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักใช้ปัญญา ในการเผชิญกับ ปัญหาต่างๆ และที่สำคัญทุกคน จะต้องรู้จักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันในตัว รวมถึงการใช้ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อป้องกันให้รอดพ้นจากภาวะวิกฤติ ซึ่งจะนำพา สังคม และประเทศชาติให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์อย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้นการจัดการกิจกรรมการ เรียนรู้ทั้งบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีความเข้าใจใน บริบทของเนื้อหาสาระสังคมศึกษาเป็นอย่างดีจึงจะ ส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ในชั้น เรียนประสบผลสำเร็จ

บทสรุป

ประโยชน์และคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมแนวทางการพัฒนา ทักษะที่จำเป็นของ ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ดีได้นั้น ต้องเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก สภาพจริง (Authentic Learning) โดย การจัดการเรียนรู้เน้นที่การปฏิบัติจริง การร่วมมือกัน ทำงาน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การฝึกทักษะชีวิตให้กับตนเอง ตลอดจนการ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning) โดยการใช้แนวคิด และแนวทางในการ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษากับการดำเนินชีวิตของผู้เรียนทั้งในด้าน จุดมุ่งหมาย เนื้อหาการจัดกิจกรรม ตลอดจนการวัดผลประเมินผล โดยมีเป้าหมายสำคัญ สูงสุดเพื่อการแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นครูต้องม ีความสามารถและทักษะ เช่น ทักษะการคิด ทักษะ ชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการใช้เทคโนโลยี และทักษะการแก้ปัญหาเป็นพื้นฐานเบื้องต้นจึง จะสามารถจัดการ เรียนรู้หรือจัดประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาทั้งความสามารถ ทักษะ และ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของหลักสูตรและสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กลุ่มงาน เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจพอเพียง.
- มาเรียม นิลพันธุ์และคณะ. (2554). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาชีวเคมี กรณีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2557). *สื่าสื่อหลักของการศึกษา*. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 27 กรกฎาคม 2558 เข้าถึงได้จาก www.curriculumandlearning.com/upload/สื่าสื่อหลักทางการศึกษา_1400078221.pdf.
- ศิริวรรณ ศรีพหล. (2556). *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 เลขหน้า 1-30.

